

Et hundrede års minde

I vore forældre og bedsteforældre tid, da folk på landet endnu var flest, havde hver landsby en eller flere håndværkere, der forsynede omegnen med dagliglivets fornødenheder, der være sig klæder, fodtøj, husgeråd eller redskaber, men for dem alle - eller næsten alle - gælder det, at de i dag er borte, ja, man ved næppe hvor de boede. Hvor lå Nis vævers hus, hvor Jacob bødkers og træskomandens. Længst holdt vel tømreren og smede ud, om end med ændrede arbejdsopgaver.

Det var vel oftest ved generationsskiftet, erhvervet ophørte i landsbyen. Således med det fag i den landsby, jeg nu vil fortælle om.

I Sdr. Jernløse sogn mellem Snevre og Knabstrupgård ligger Krøjerup, en lille landsby med 4 gårde, et par huse og en nedlagt skole. Ja, så er der midt i byen, omkranset af gårdene, den gamle smedje. Kommer vi til byen fra øst, kan vi på gavlen læse bogstaverne CJ og årstallet 1876. Det vil sige, at denne bygning nu har stået i hundrede år, og det er da også i den anledning, vi vil tage et tilbageblik.

Hvor bygningen nu ligger, lå tidligere kun smedens bolig, mens selve smedjen lå i et lille vænge hundrede meter længere fremme i byen. En skønne dag forvildede en gnist fra skorstenen sig, faldt ned på stråtaget, og hele smedjen gik op i luer. Hvorledes denne smedje så ud, vides ikke, kun at den bestod af en trefløjet bygning med en hesteomgang



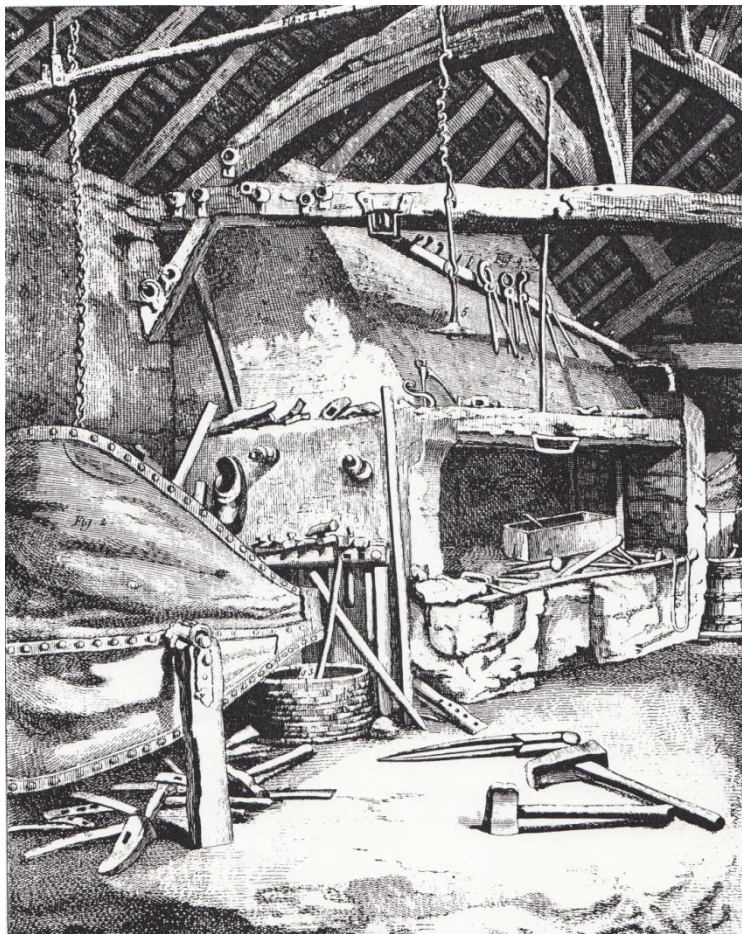
Christoffer og hans søster ved smedjen

på gårdspladsens midte. Nu tog man fat på at fjerne det gamle stuehus i byens centrum og i stedet opføre den lange og brede bygning, vi nu ser. Det blev et solidt bygningsværk med grund af kløvet kamp og resten i røde mursten. Her blev indrettet smedje, hjulmagerværksted, stald og bolig.

Lad os i tankerne åbne den tilmurede store smedjeport i gå indenfor og samtidig - idet vi træder over den jernbeslåede tærskel - gå et lille århundrede tilbage.

Midt for ser vi den store dobbeltesse med det fælles vandbassin til afkøling og hærkning af jernet. Ved den ene ende står mester selv. Med venstre hånd trække han i det lodrethængende reb, der fører op til blæsebælgen, hvis transmurte sider hæver og sænker sig, mens luften gennem et rør sendes hvæsende op mellem bålets gløder. Ved hjælp af en tang i højre hånd vender han et stykke jern i bålet, mens gnister og røg søger

ind under røghætten og forsvinder op gennem den høje skorsten. Bag ham står to svende



ved ambolten i færd med at udhamre et stykke jern. Den ene bruger den stor forhammer, mens den anden i taktfast rytme hermed ved sine hammerslag forsøger at forme det endnu rødglødende jern. En klang fra hammer og ambolt fylder rummet og fanger os, så vi ikke straks lægger mærke til en stor dreng, der med et ildsprudende stykke rundjern fra den anden esse farer forbi os hen til en mindre ambolt, hvor han forsøge at tilspidse jernet, formodentlig til et søm eller mindre spir.

Vi ser nu de to svende stå ved den lange filebænk, der er opstillet langs hele nordvæggen. Under den tykke planke findes skuffe ved skuffe med kroge, kramper, s-er og led. På væggen oven over hænger file, tænger, mejsler og andet

nødvendigt værktøj. Den ene svend er i færd med at tilpasse et beslag til et hammelstøj, men en anden, ja, hvad er det han står ved, det er vist et nymodens apparat, der kan bore i koldt jern, når man drejer på et stort drivhjul.

I den modsatte ende af smedjen er der også travlhed. Her snurrer en stor slibesten rundt, og et svend er ved at tilslibe et plovskær, en stabel ligger allerede på det lerstampede gulv, færdige til at blive læsset på vognen udenfor. Ingen trække den store slibesten og dog snurrer den, så det gullige vand i bassinet under den næsten suges med rundt. Vi går nærmere til og ser nu, at der på slibestenens aksel sidder en bred skive, og at der derfra fører en ligeså bred rem over til en lang aksel hvor en mindre og mere finkornet slibesten får lov til at køre med rundt. Vor nysgerrighed får os til at gå tættere på. Akslen forsvinder ligesom i en kasse, og da vi følge dens låg, opdage vi, at akslen fortsætter gennem ydermuren og ud på gårdspladsen. Forsigtigt løfter vi kliken, åbner en halvdør og ser nu en hest gå tæt forbi os. Her er hemmeligheden bag de snurrende slibesten: en hesteomgang, hvor Thor går rundt og rundt i sin egen bane, ja, så støt og stadigt går det, at drengen, der skulle følge hesten, er smuttet ud i haven efter et æble fra det store træ ved gærdet.

Vi lukker igen døren og vender tilbage til smedjen. Mester spænder sig læderskøde af og spørger, om vi vil med indenfor. Vi tager imod tilbuddet og forlader smedjen gennem en lav og smal blåmalet dør i det nordvestlige hjørne af smedjen. Jeg ser undrende på den, da den danner kontrast til rummets øvrige dimensioner, og smeden siger da også: "Ja den sad næsten samme sted i det gamle stuehus, der er rullet ned i vænget, det er jo lerklinet, men bindingsværket var godt nok.

Så står vi pludselig i et andet værksted, nemlig hjulmagerværkstedet. Her arbejder en tre-fire mand. Vi går hurtigt igennem og over til porten til stuen, mens smeden fortæller, at



de for det meste opkøber gamle stadsvogne sætter dem i god stand og sælger dem videre.

Somme tider bindes en tre-fire vogne efter hinanden, køres til Kalundborg og sælges på i det jyske, siger han. I stuen hilser vi på smedens ældre bror Christian Jensen, der er hovedmanden i foretagendet, og Christoffer Jensen siger da også, at CJ på smedegavlen mest står for

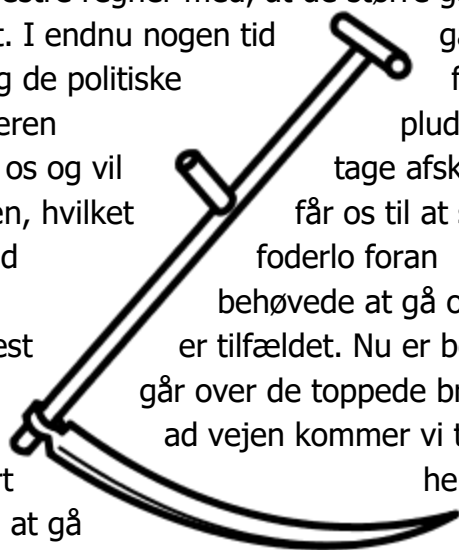
Christian Jensen. Vi hilser også på

deres mor, smed Jens Christensen enke og de to ugifte døtre, Karen Sofie og Stine, som går ud og ind fra køkkenet for på bedste måde at opvarte os. Måske tror de, vi er folk, der er kommet for at betale regninger eller gøre nye bestillinger på de bekendte Krøjerup-leer eller plovskeer, virksomhedens to specialiteter, og ikke blot er et par fyre fra et af købstadens lokale dagblade.

Da vi nu er bænket og beværtet, spørger vi ud om virksomhedens drift. Vi får hemmeligheden ved de eftertragtede Krøjeup-leer at vide. Det gælder om at købe godt stål og udhamre det så præcist som vel muligt. Er dette ikke gjort, opstår der uregelmæssigheder i skæret, når leen skal hvæsses. Da vi kom ind i stuen, var Chr. Jensen ved regnskabet, og han fortæller nu, at i morgen kører karlen Frederik ud til Kalundborg - egnen med plovskeer. På de kanter leveres stålskeer til Egemark, Feltegård, Løjtvedgården, Lærkesminde og endnu flere. Somme tider sendes de med jernbanen, men et besøg af Frederik eller Kristoffer er nu bedre, sige Chr. Jensen. Vi tage 2,5 krone for stykket, men når de aftager et større parti, som f.eks. nu kandidat Grüner på Egemark, der skal have 30 stykker, så koster de kun 2 kroner, sige han, og peger på det brev, han lige har skrevet.

Også leerne kommer vidt omkring. Vi kan finde dem i Odsherred, Hornsherred og på Sorø

- egnen, men de to mestre regner med, at de større gårde efterhånden vil købe mejemaskiner i stedet. I endnu nogen tid går samtalen om håndværket, det tilhørende landbrug og de politiske forhold og striden mellem højre og venstre, da bornholmeren pludselig falder i lod og snart følger fire hastige slag. Vi rejser os og vil tage afsked, men da vi kommer ud i porten hører vi støj fra stalden, hvilket får os til at spørge, om vi må se den. Den er moderne indrettet med foderlo foran hovederne på heste og køer, således at man ikke behøvede at gå op mellem dyrene med hverken hø eller halm, hvilket oftest er tilfældet. Nu er besøget forbi. Vi tager afsked med familien Jensen og går over de toppede brosten ud på gaden og forlader byen mod vest. Lidt nede ad vejen kommer vi til smedens vænge med det gamle stuehus, som blev kørt herved og nu bruges til halmlo. Vor nysgerrighed får os til at gå helt hen til huset. Der er kun vinduer på husets bagside, og da vi kigger ind igennem dem, kan vi se, at både de og loftet har samme farve som døren mellem smedjen og hjulmagerværkstedet. Jo, det er godt nok det gamle hus, der ligger her.



Idet vi træder ud på vejen igen, får vi øje på lærer Witt i sin have. Vi kan kende ham fra de politiske møder i Holbæk valgkreds, hvor han varmt anbefaler at stemme på højremanden, ingeniør Lunn fra Knabstrupgård. Da vi forlader byen, vil vi samtidig vende tilbage til vor egen tid. Oppe fra skolebakke kan vi se røgen fra teglværkets høje skorstene, der som grifler skrives på den klare vesthimmel i bølgende linjer. Men som disse forsvinder for vort øje, slutter også denne beretning om et tidsbillede, der for længst er forsvundet.

Hvordan det siden gik familien Jensen i Krøjerup.

Vi går nu 50 år tilbage i tiden - til omkring 1930.

De to søstre forblev ugifte i hjemmet. Allerede i 1905 døde Karen Sofie, mens Stine døde i 1923 i en alder af 79 år.

Christian Jensen blev gift med Jens Petersen Sofie fra Dramstrup (Nu Carl Rasmussens gård). De købte en gård i Gislinge og drev både gård og smedje her. Efter nogle års forløb solgte de og flyttede til Engholmsgården i Nr. Jernløse (Nu Johs. Johannesens gård). Her fortsatte "gårdsmeden" som han i daglig tale blev kaldt, med begge håndteringer. Han var fortsat hovedmanden for virksomheden i Krøjerup, om end denne blev nedtrappet en del med årene. Hans omsorg for "dem hjemme i Krøjerup", som han skrev i et brev, var stor. Havde han været i staden for at gøre forretninger, købte han ind til hele familien. Et eksempel på dette finder vi i et efterladt kladderhæfte fra 1893, hvor han har foretaget indkøb både til Christoffers ældre søster, Christiane, der var gift og ejede en gård,

Lunnsgård, lidt uden for Krøjerup (Nu Aage Hansens).

Han tog ivrigt del i sognets liv. Således var han med i oprettelsen af Nr. Jernløse



Andelsmejeri og var dets første formand. Den 9. januar 1895 skriver han et brev til hr. A. Alberti, Ny Vestergade 17, København, for at høre, om mejeriet kunne blive optaget i "Smørekseportforeningen", hvad han jo nok - som adskillige andre - ikke skulle have gjort, da Albertis svindelaffærer, så vidt jeg ved bl.a. gik ud over smørekseportforeningen.

Christian Jensen kom også i sognerådet og blev hovedmanden for opførelsen af Nr. Jernløse skole. I et brev til den tidligere nævnte karl, Frederik Jensen, der i mellemtiden var udvandre til Amerika, skriver han d. 22 januar 1895: Skolen brændte sidst i høst og er nu snart opbygget igen. Nu ligger den lige ud for vor indkørselvej, der hvor skolehaven var. Det er omtrent som at se et "slot.

De kristelige rørelser, der gik over egnen, optog ham også, og her sluttede han sig til Indre Mission, bl.a. arrangerede han møder i Løvenborg Skov, hvor selveste Vilhelm Beck var taler. En af hans svende har fortalt mig, at han pludselig under arbejdet kunne sige: Så nu standser vi for i dag, for i aften skal I i missionshuset", som dengang lå uden for Regstrup mod Butterup. Så gik de i rad og række derned, både karle og svende, og hvad der ellers fulgte med.

Med denne begavede og vidtfavnende smed og bonde, hvis omsorg for sine medmenneskers timelige og åndelige vel var storslået, endte brat sine dag. Et tag skulle tjæres en majdag i året 1900, men tjæren var for jævn og ville ikke løbe ud af tøndens. Så gårdsmeden tog en gloende jernstang, som han stak i tøndens. Ikke så snart var stangen kommet ned i tøndens, før der skete en voldsom eksplosion, hvorved jernstangen sprang op og kvæstede højre øje og højre side af hovedet så voldsomt, at han døde uden at være kommet til bevidsthed dagen derpå. Det var d. 13. maj år 1900.

Tilbage var nu Christoffer Jensen, som var født d. 24. februar 1851. I 1917 forpagtede mine forældre jorden til smedeværkstedet, i alt 14 tdr. land, og flyttede ind i den lille forpagterbolig, som endnu står tilbage. Senere overtoges ejendommen, og i Christoffers sidste leveår flyttede vi under samme tag, hvor han nød godt af min mors kærlige pleje, mens vi børn fik lært et elskeligt menneske at kende. Christoffer var et stilfærdigt og beskedent menneske, der



Christoffer Jensen

ikke ejede broderens udadvendte initiativ og handelstalent. Kristoffer kunne berette, at hans far var født i 1817 på samme sted som Kristoffer selv, at faderen blev smed på stedet, hvor hans far også havde været det. Omkring 1840 blev Kristoffers far, Jens Christensen, gift med en væverdatter fra Hellestrup. I ægteskabet fødtes fem børn, heraf to sønner Christian, født i 1847 og Kristoffer i 1851, som begge blev smede som deres forfædre. Et lille træk fra 80'erne viser, at han stod under sin søster Stines beskyttelse. En dag kørte de to søskende på familiebesøg i hestevogn. Vejen var lang, men de kendte en smutvej, som ganske vist var privat. Den ville afkorte turen en del, så de tog chancen. Uheldigvis viste der sig forude en skikkelse. Det var herremanden. Han stillede sig midt på vejen og skældt voldsomt ud. Til sidst løftede han sin stok og skulle lige til at slå Christoffer, da Stine holdt sin arm afværgende op, hældte sig mod herremanden og råbte: " Han er højremand, han er højremand". Nu kunne turen fortsætte til vejs ende uden vanskeligheder. Hvad der i den forbindelse kan undre en er, hvorfor han ofte med fryd i stemmen kunne citere en visestump om "Estrup, Scavenius og Ravn på skraldevogn langt ud af Købehavn".

Christoffer døde d. 8. december 1931.

P.S Foruden personlige oplevelser fra min barndom stammer en række oplysninger fra Christian Jensens søn af samme navn, der i mange år var gårdejer i Nr. Jernløse, men nu er bosat i København, samt fra en datter af lærer Witt, fru Ida Bindslev, der ligeledes er bosat i København. Smedestedet ejes i dag af Frede Jensen, Krøjerupgård.